

ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ ЛЮДСЬКОГО МОВЧАННЯ

Корольова С.

(Сумський державний університет)

Науковий керівник – д-р філол. наук, професор Швачко С. О.

Мовчання як об'єкт дослідження та інтерпретації має зв'язок зі словом на метамовному рівні, тобто для опису мовчання використовується слово. Саме слово може вичерпно пояснити смисли мовчання, оскільки й відрізняється від слова своєю поліфункціональністю: мовчання відрізняється від слова (мовлення) тим, що допускає численну кількість інтерпретацій.

Мовчання та тиша не тотожні: тиша асоціюється зі спокоєм та смутком, а мовчання – з холодом, відчуженням, неспокоєм. Мовчання творить тишу. Тиша під час людських зібрань асоціюється з метою, мовчання – з мотивом. Тиша говорить про увагу присутніх; мовчання свідчить про подив або розгубленість. У першому випадку ситуація нормативна, у другому – порушений звичний перебіг подій.

Різноманітні комунікативні ситуації передбачають використання неоднакових мотивів думки та мовлення щодо мовчання. Мотив є першим етапом породження мовчання: процес сприйняття заснований на інтерпретації співбесідником мотиву. У формуванні мотиву велику роль відіграють емоції людини, його психіка, настрої, а також знання принципів мовленнєвого спілкування та ілюкативних сил комунікативних актів, знання різноманітних типів висловлювань та умов їх використання, знання про адресата.

Н.Д.Арутюнова доводить, що важливим фактором, що характеризує мовчання є заперечення в його значенні. Мовчання має причину, оскільки воно контролюється людиною, то причина рівнозначна мотиву.

Деякі сучасні дослідники, наприклад, мовчання та тишу диференціюють таким чином: мовчання – світ людини, а безмовність та тиша – світ природи.

Акт мовчання, замінюючи собою в конкретній комунікативній ситуації вербальний акт та зберігаючи при цьому його інтенціональний зміст, може бути досить інформативним, бо це стратегія, здатна передати адресату певну, контекстуально обумовлену інформацію, в даному випадку згоду або незгоду.

Мовчання набуває свого значення лише у вербальному контексті.

Власне мовчання – це зовнішня форма внутрішнього мовлення: відмовляючись у зв'язку з певними обставинами від звукового мовлення, людина не припиняє мислити. Ця відмова викликана різними факторами психічного чи соціального характеру, умовами та нормами відповідного оточення та ще багатьма іншими факторами. У цьому випадку йтиметься не про причини, які змусили людину замовкнути, а про те, як слід інтерпретувати її мовчання.

Мовчання багатозначне та поліфункціональне. Воно включає себе все розмаїття смислів та значень, які виражаються за допомогою мови та невербальних кодів. Мовчання, як і більшість мовленнєвих актів, супроводжується невербальними кодами, ступінь валідності, яких для комунікації та вклад у передачу інформації за конкретних умов дискурсу, буде відрізнятися.

Мовчання експресивно марковане, оскільки за означенням воно не може бути виключним джерелом інформації. Навіть за умов однозначної відповіді - згоди/незгоди, які можуть визначатися мовленнєвим актом, мовчання імпліцитно виражає або емоційний стан мовця, або його ставлення до дій/слів співрозмовника. Важливим є те, що партнер по комунікації досить легко декодує інформацію. Даний факт можна пояснити тим, що комуніканти володіють, по-перше, культурно специфічними дискурсивними стратегіями, а, по-друге, знаннями, необхідними для досягнення мети у конкретних умовах.

Отже, мовчання є важливим компонентом інтеракції, виключення якого кардинально змінює змістову інтерпретацію мовленнєвих дій, що здійснюється у відповідних дискурсивних умовах.

1. Анохіна Т. О. Онтологія метазнаків позначення сіленціального ефекту // Вісник СумДУ. – 5(77). - 2005. - С. 5-10
2. Анохіна Т. О. Ефект сіленціальної загадковості: типологічні аспекти // Вісник СумДУ. Серія «Філологія». - №1. - 2008. - С.5-8
3. Безуглая Л. Р. Значимое молчание в системе прагматической импликации // Вісник ХНУ. – Х.: ХНУ, 2004. – Вип. № 636. – С. 47-49.

Корольова, С. Поліфункціональність людського мовчання [Текст] / С. Корольова; наук. кер. С.О. Швачко // Перекладацькі інновації : матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 25-27 листопада 2010 р. / Ред. кол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова та ін. — Суми : СумДУ, 2010. — С. 97-98.